

การเมืองการปกครองภายใต้รัฐบาลพลเรือน

(๒๔๘๙ - ๒๔๙๐)

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา รัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่เข้าบริหารประเทศส่วนใหญ่ หัวหน้ารัฐบาลมักมาจากผู้นำการเมืองฝ่ายทหาร รัฐบาลประเภทนี้จะมีเสถียรภาพมั่นคงและอยู่ในตำแหน่งไคร่ระยะหนึ่ง ๆ เป็นเวลานานพอสมควร ทั้งนี้เพราะได้อาศัยอิทธิพลจากข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอิทธิพลทางทหารและตำรวจ เข้าสนับสนุน รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็เป็นรัฐบาลหนึ่งที่เสถียรภาพอิงอยู่กับอิทธิพลทางทหารและตำรวจ ทำให้จอมพล ป. ประสพความรุ่งโรจน์ทางการเมืองในช่วงนั้นหลายปี แม้จะเป็นการแสวงหาความชอบธรรมทางการเมืองที่มีขอบข่ายหลักการในระบอบประชาธิปไตย แต่เท่าที่ผ่านมานำผู้นำการเมืองฝ่ายทหารก็ได้ใช้เครื่องมือนี้เข้าเกื้อหนุนอำนาจทางการเมืองอย่างได้ผลและเป็นเยี่ยงอย่างปฏิบัติติดต่อกันมาจนทุกวันนี้

การเมืองการปกครองของไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว นับได้ว่าผู้นำทางการเมืองฝ่ายทหาร มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศเป็นระยะ เวลานานกว่าผู้นำฝ่ายพลเรือน โดยเฉพาะจอมพล ป. เป็นนักการเมืองชั้นนำฝ่ายทหารของคณะราษฎร ที่มีบทบาททางการเมืองซึ่งสร้างความกระหึ่มกระเทือนต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก คนหนึ่ง ด้วยการใช้อำนาจข้าราชการประจำ เข้าช่วยสนับสนุนอำนาจรัฐบาลจนสามารถสร้าง

ไปรคณู สิริ เปรณจิตต์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๓๐ ปี.

พระนคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, พ.ศ. ๒๕๐๕. หน้า ๓๕๓-๓๕๔.

อิทธิพลเหนือนักการเมืองชั้นนำฝ่ายพลเรือนใกล้สำเร็จ ^๒

ในทางตรงข้ามนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายพลเรือนของคณะราษฎร ไม่มีโอกาสได้**รับราชการเมือง** ซึ่งมุ่งหวังที่จะได้จากกลุ่มปัญญาชนผู้เป็นลูกศิษย์ สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง แต่ไม่สำเร็จเพราะนายปรีดี ๆ ถูกกีดกัน โดยจอมพล ป. ได้ส่งนายทหารชั้นสัญญาบัตรไปเป็นข้าหลวง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) และนายอำเภอมากกว่า ๒๐๐ ตำแหน่งจนนายปรีดีฯ ไม่พอใจและขอลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในคณะรัฐบาล พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ ^๓ การกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลทั้งสองมีมาตลอดสมัยรัฐบาล พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา (พ.ศ. ๒๔๘๑) แต่ได้รับการไกล่เกลี่ยมาเป็นลำดับ ^๔

จากการปูพื้นฐานทางการเมืองมาเป็นอย่างดีของจอมพล ป. จนได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อจอมพล ป. เป็นหัวหน้ารัฐบาลยุคนั้น ได้ปราบศัตรูทางการเมืองทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนได้อย่างราบคาบ โดยเฉพาะ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช และ พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ ถูกเนรเทศและเสียชีวิต

โดยนายพลพลพยุหเสนา

^๒ ไปรักกู อุกุลย์ กอวัฒนา. การลาออกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๑๘. (อักษรสำนวน) หน้า ๔๓-๔๔.

^๓ สมุทรา สุรักษะกะ. ๒๖ การปฏิวัติและรัฐประหารสมัย ๒๔๘๘-๒๕๐๗. พระนคร: สื่อกาฬพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๐๗. หน้า ๒๗๗-๒๗๘.

^๔ สิริ เปรมจิตต์. เรื่องเดิม หน้า ๓๔๘.

๑
1979
๑๗๑ | ๒๕๑๑
๒๕๑๒

ในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. สร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลและตำแหน่งทางการเมืองได้มั่นคง แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคู่แข่งทางการเมืองของจอมพล ป. คงเหลืออยู่อีกเพียงคนเดียวคือ นายปรีดี ฯ

ฉะนั้นลักษณะการเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นมา จึงเป็นการแข่งขันชิงอำนาจกันระหว่างจอมพล ป. ผู้นำฝ่ายทหารกับนายปรีดี ฯ ผู้นำฝ่ายพลเรือน^๕ ซึ่งชัยชนะครั้งแรกเป็นของฝ่ายจอมพล ป. ได้คุมอำนาจทางการเมืองการปกครองอย่างมีเสถียรภาพมั่นคง รัฐบาลจอมพล ป. บริหารประเทศภายใต้สถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งผลักดันการเมืองให้ผันผวนทั้งภายในและภายนอกประเทศ จนในที่สุดจอมพล ป. ก็ถูกวิฤตการณ์ทางการเมืองบีบคั้นอย่างหนักและพ่ายแพ้เกมสการเมืองต่อฝ่ายนายปรีดี ฯ ในระยะตอนปลายสงคราม ฝ่ายนายปรีดี ฯ จึงมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน

สำหรับในขั้นแรก จอมพล ป. จัดตั้งรัฐบาลเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑^๖ นายปรีดี ฯ ได้เข้าร่วมรัฐบาลเหมือนเดิม แต่มีการขัดแย้งกันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากอินโดจีนของฝรั่งเศส นายปรีดี ฯ ไม่เห็นด้วยเพราะเห็นว่าจะตกเป็นเหยื่อการรุกรานญี่ปุ่นในภายหลัง^๗ ส่วนจอมพล ป. อ้างเสียงเรียกร้องของประชาชน (จอมพล ป. ใช้แผนปลุกประชาชนด้วยลัทธิชาตินิยม) ให้หาทางเอา

^๕ กฤตย์ กวัญณา, เรื่องเดิม หน้า ๗๐.

^๖ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๕ ตอน ๕๘ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ หน้า ๗๖๘.

^๗ สมุทร สุรักชะกะ. เรื่องเดิม หน้า ๒๗๕.

ดินแดนกลับคืนมา^๘ ในการดำเนินนโยบายนี้ จอมพล ป. ประสงค์ความสำเร็จจึงเป็นที่
ชื่นชมแก่ประชาชนและทางราชการ กระทรวงกลาโหมได้ขอพระราชทานยศจอมพลให้ใน
โอกาสต่อมา^๙

เมื่อพิจารณาจากเจตนาและการแสดงออกของบุคคลทั้งสอง จะเห็นได้ว่าต่างก็
หวังดีที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวมเหมือนกัน แต่มีผลเสียในส่วนที่
ขาดการประสานนโยบายและความคิดพ้องกันและกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้งกันเอง

ครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม่ชายเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยญี่ปุ่นขอ
เดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีดินแดนในเขตยึดครองของอังกฤษ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลจอมพล ป. ไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น คณะรัฐมนตรีจึงตกลง
ต้องยอมตามญี่ปุ่นต้องการ^{๑๐} ต่อมารัฐบาลจอมพล ป. เห็นสมควรที่จะไต่ร่วมนือกับญี่ปุ่น
ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการระแวงสงสัยฝ่ายไทย ซึ่งญี่ปุ่นอาจจะปลดอาวุธกองทัพไทย
และจะทำให้เสียแผนทางยุทธศาสตร์ที่จะต่อต้านญี่ปุ่นในภายหลัง เมื่ออ่อนกำลังลง^{๑๑} การ

^๘ จริญญา กุวานนท์. ชีวิตการต่อสู้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม. พระนคร :
อักษรเจริญทัศน์, พ.ศ. ๒๕๑๖. หน้า ๘๗.

^๙ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๔ ตอน ๕๒ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม-
คม พ.ศ. ๒๔๘๔. หน้า ๕๘๑.

^{๑๐} ไปรอดู จอมพล ป. พิบูลสงคราม. "การร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม"
ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย. รวบรวมโดย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. พระนคร:
มิตรนราการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๑๖. หน้า ๔๓๐-๔๓๖.

^{๑๑} อุดม กอวัฒนา. "เรื่องเดิม" หน้า ๘.

ทัศนคติของรัฐบาลจอมพล ป. ท่านองนี้ ทำให้นายปรีดี ฯ ซึ่งต่อต้านญี่ปุ่นมาแต่แรกยิ่งเพิ่มความไม่พอใจทั้งรัฐบาลและญี่ปุ่นมากขึ้น เมื่อรัฐบาลนำเรื่องญี่ปุ่นขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการคลังเพิ่มเติม พร้อมทั้งขอกู้เงินจากรัฐบาลไทยเป็นงวดแรก ๑๐ ล้านบาท เรื่องเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา นายปรีดี ฯ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้คัดค้านอย่างเต็มที่ เพราะเห็นว่าจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ (Inflation) แต่เห็นว่าควรให้ญี่ปุ่นใช้ Invasion Notes แทนในระหว่างการสงคราม เมื่อสิ้นสงครามแล้วก็ให้ประกาศยกเลิกเสีย แต่จอมพล ป. ไม่เห็นด้วยในเหตุผลที่ว่าการใช้ Invasion Notes เท่ากับประเทศไทยเสียเอกราชอธิปไตยให้แก่ญี่ปุ่น ที่ประชุมได้ลงมติตามความเห็นของจอมพล ป. และให้ญี่ปุ่นกู้เงินไม่ได้ตามความต้องการ ๑๒

การที่นายปรีดี ฯ คัดค้านการกู้เงินของญี่ปุ่นครั้งนี้ ทำให้ญี่ปุ่นไม่พอใจนายปรีดี ฯ เป็นอย่างมาก ถึงกับส่งทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย นายฮุโบกามิ เข้าพบจอมพล ป. เพื่อขอร้องให้หาทางให้นายปรีดี ฯ พ้นจากตำแหน่งในคณะรัฐบาลเสียโดยเร็ว ซึ่งจอมพล ป. ได้แจ้งความประสงค์นี้ผ่าน พล.ต.ท.หลวงอดุล เกษเจริญ ให้นำเรื่องนี้ไปปรึกษาแก่นายปรีดี ฯ โดยขอให้ไปรับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และนายปรีดี ฯ ขอมตกลง^{๑๓} เป็นอันว่านายปรีดี ฯ ไม่มีตำแหน่งที่มีอำนาจทางการเมืองอีกต่อไป นอกจากตำแหน่งอันทรงเกียรติเท่านั้นหรือมองอีกทัศนะหนึ่งได้ว่า จอมพล ป. สามารถใช้โอกาสทางการเมืองขณะนั้นจัดนายปรีดี ฯ ให้อำนาจขึ้นหนึ่ง

^{๑๒} ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. รัฐบาลไทยในรอบสี่สิบสองปี. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด, พ.ศ. ๒๕๑๗. หน้า ๓๕๐-๓๕๒.

^{๑๓} ปรีดี พนมยงค์, เรื่องเดิม หน้า ๖๒.

สถานการณ์สงครามมีความรุนแรงยิ่งขึ้นและได้มีบังคับให้ประเทศไทย ภายใต้
การบริหารของรัฐบาลจอมพล ป. ต้องร่วมสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่นโดยรัฐบาลประกาศสงคราม
กับสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ภาย เหตุผลที่ว่า
ประเทศทั้งสองลงละเมิดความเป็นกลางของประเทศไทย^{๑๔} (ประเทศไทยประกาศ
ความเป็นกลางขณะที่การสงครามทวีความรุนแรงขึ้นในยุโรป รัฐบาลจอมพล ป. จึงหาทาง
ปิดกั้นมิให้สงครามทั่วถึงประเทศไทย ประกาศเมื่อ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒)

การดำเนินนโยบายผูกพันทางการเมืองกับญี่ปุ่นของรัฐบาลจอมพล ป. จนถึงกับเข้า
ร่วมรบในการสงคราม ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกในหมู่นักการ
เมืองอย่างรุนแรง โดยฝ่ายทหารผู้สนับสนุนจอมพล ป. เห็นดีด้วย แต่ฝ่ายพลเรือนผู้สนับสนุน
นายปรีดี ฯ ส่วนมากไม่เห็นด้วย เพราะเชื่อว่าญี่ปุ่นจะเป็นผู้แพ้สงครามในที่สุด^{๑๕}

การขัดแย้งในหมู่นักการเมืองทั้งสองฝ่ายโดยมีเรื่องความอยู่รอดของชาติเป็นตัว
กลาง ฝ่ายพลเรือนไม่มีหนทางใดที่จะยับยั้งฝ่ายทหารผู้สนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. ฉะนั้น
ฝ่ายรัฐบาลก็ดำเนินการไปตามนโยบายนั้น ส่วนฝ่ายพลเรือนโดยเฉพาะนายปรีดี ฯ และ
พรรคพวกได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องรับหาทางแก้ไข เป็นการป้องกันอันตรายที่จะ
เกิดขึ้นเมื่อสงครามสงบ ในชั้นแรกคิดจะจัดตั้งรัฐบาลไทยพลัดถิ่นขึ้นในดินแดนของฝ่ายสัม-
พันธมิตรหรือหาทางจัดตั้งรัฐบาลไทยอิสระขึ้นที่จังหวัดนครสวรรค์ แต่ความคิดนี้ก็มีอุปสรรค
มากและดำเนินการไม่ได้เพราะฝ่ายญี่ปุ่นวางกำลังทหารป้องกันการหลบหนีออกนอกประเทศ

^{๑๔} ปรอดู ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๕ ตอน ๕ วันที่ ๒๕
มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕. หน้า ๒๔๔.

^{๑๕} อ. (อนันต์) พิบูลสงคราม, พลตรี. จอมพล ป. พิบูลสงคราม (เล่ม ๒).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มนตรี, พ.ศ. ๒๕๑๘. หน้า ๓๔๔.

ทำให้บุคคลสำคัญไม่สามารถเล็ดรอดออกไปได้ ส่วนท้องที่ทางภาคเหนือฝ่ายญี่ปุ่นก็วางกำลังไว้อย่างแน่นหนา ^{๑๖} ฝ่ายพลเรือนจึงต้องเปลี่ยนความคิดหันไปจัดตั้งขบวนการเสรีไทย (The Free Thai Movement) ขึ้นเพื่อกำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น ทั้งนี้ให้ถือเอากรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางบัญชาการต่าง ๆ โดยกระทำที่ท่าเรือมหาชัย (ท่าเรือมณฑลปรินซ์) พร้อมกับเร่งรีบดำเนินการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งได้เริ่มทำมาบ้างแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ ^{๑๗} แต่การดำเนินการของเสรีไทยก็ต้องสะดุดลงเมื่อได้พิจารณาโดยมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การดำเนินงานจะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าหากยังไม่สามารถโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. ไทพ่นจากตำแหน่งเสียก่อน เพราะแม้ว่าจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลอิสระขึ้นได้ก็จะมีกำลังคนในการทำงานหรือแม้แต่ว่าทำการต่อสู้กับญี่ปุ่น ^{๑๘} ด้วยความจำเป็นทางการเมืองขอให้มีวิกฤตการณ์ขึ้นเช่นนี้ ฝ่ายเสรีไทยจึงจำต้องวางแผนกู้ชาติไปพร้อม ๆ กับแผนการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. ด้วยหลักปฏิบัติ ๔ ประการ คือ

๑. พยายามโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.
๒. พยายามก่อวินาศกรรมต่อญี่ปุ่น
๓. พยายามติดต่อกับสัมพันธมิตร

^{๑๖} ไบรคคู ไทยน้อย (นามแฝง). ประชาธิปไตย ๔๒ ปี (เล่ม ๒). พระนคร: แพร่พิทยาอินเตอร์เนชันแนล, พ.ศ. ๒๕๑๗. หน้า ๓๑๘.

^{๑๗} ทวี บุญยเกตุ. "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒." ใน ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒. เรียบเรียงโดย ดิเรก ชัยนาม, (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. ๒๕๐๘), หน้า ๒๐๒.

^{๑๘} จำกัฒ พดางกูร. "บันทึกเรื่องการกู้ชาติ" (บางส่วน) ใน ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒. เรียบเรียงโดย ดิเรก ชัยนาม. "เรื่องเดียวกัน" หน้า ๕๖๘-๕๗๓.

๔. พยายามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อบ่อนทำลายความเชื่อถือ ความนิยมของประชาชน ที่มีต่อรัฐบาลจอมพล ป. และญี่ปุ่น ตลอดจนชักนำประชาชนให้เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นฝ่าย สัมพันธมิตรและขบวนการเสรีไทย นายปรีทียา ซึ่งเป็นหัวหน้าเสรีไทยในประเทศได้จัดส่ง ตัวแทนขบวนการเสรีไทยไปติดต่อกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพื่อทำความเข้าใจ ในการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทย พร้อมทั้งได้แจ้งต่อฝ่ายสัมพันธมิตรให้เห็นว่า การ ประกาศสงครามระหว่างประเทศทั้งสาม (เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕) มิใช่เป็น ความประสงค์หรือเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทย แต่เป็นเรื่องของรัฐบาลจอมพล ป. ร่วมมือกับญี่ปุ่นกระทำขึ้นเอง อีกทั้งยังเป็นการประกาศที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบ^{๑๘} (นาย ปรีทียา ในฐานะผู้สำเร็จฯ มิได้รวมลงนามในการประกาศสงคราม คงมีคณะผู้สำเร็จฯ ลง นามเพียง ๒ ท่าน คือ พลโท พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะ ผู้สำเร็จฯ และนายพลเอก เจ้าพระยาพิชัยเนตรโยธิน ผู้สำเร็จฯ) จากการติดต่อกับฝ่าย สัมพันธมิตร มีผลให้ฝ่ายเสรีไทยในประเทศสามารถทำงานประสานกับเสรีไทยในสหรัฐ อเมริกาซึ่งมีหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้า อีกทั้งยังได้ติดต่อกับเสรีไทย ในประเทศอังกฤษได้สำเร็จอีกด้วย^{๒๐}

ขณะที่การดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยรุดหน้าไปอย่างได้ผล บรรดาสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ หลายนายได้หันมาให้การสนับสนุนงานเสรีไทย เป็นผลให้นาย ปรีทียา ได้รับความนิยมนกยิ่งขึ้น ในโอกาสที่นายปรีทียา ได้ขอรองให้สมาชิกสภาผู้แทน ซึ่งได้ให้ความร่วมมือนั้นช่วยเป็นธุระไปดำเนินการจัดตั้งเสรีไทยขึ้นในท้องที่จังหวัดของทุก ๆ คน อาทิ นายเตียง ศิริขันธ์ (สกลนคร) นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) นาย เทวิล อุดด (ร้อยเอ็ด) นายอ้วน นาคกรทรพ (อุตรธานี) นายเฟิง ศรีจันทร์ (อุตรดิตถ์)

^{๑๘} เนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของ พ.อ. โยวี. ทรนคร : บริษัทนะ การพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๐๐. หน้า ๓๘๓-๓๘๕.

^{๒๐} ไทยน้อย (นามแฝง) เรื่องเดิม หน้า ๓๕๑.

๒๑ นอกจากนี้ นายปรีดี ฯ ยังได้รับความร่วมมือจากรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาล
จอมพล ป. เช่น หลวงอดุลเดชจรัส พล.ร.ท. หลวงสังวรภักย์พหกิจ นายติเรก ชัยนาม
นายทวี บุญยเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ โดยเฉพาะหลวงอดุลเดชจรัสซึ่งเป็นอธิบดี
กรมตำรวจได้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายช่วยนายปรีดี ฯ และได้จัดส่งตำรวจที่เข้าร่วมขบวนการออกไป
ตามหัวเมือง เพื่อช่วยสอดส่องให้ความคุ้มครองแก่เสรีไทยด้วยกัน ๒๒

การที่ขบวนการเสรีไทยขยายตัวออกไปได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นทุกทีเช่นนี้ ย่อม
เป็นผลดีแก่การดำเนินงานของฝ่ายนายปรีดี ฯ แต่เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่งแสดงให้เห็นว่า
นายปรีดี ฯ กำลังเริ่มสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองโดยอาศัยบารมีในฐานะที่เป็นหัวหน้า
เสรีไทย และได้รับความร่วมมือภายใต้เงื่อนไขของความอยู่รอดของชาติเป็นสื่อกลางชักนำ
ให้สมาชิกสภาผู้แทน ประเภทที่ ๑ และประชาชนเห็นความสำคัญให้การสนับสนุนมากยิ่งขึ้น
และจะเห็นว่า นายปรีดี ฯ เริ่มมีโอกาสทางการเมืองบ้างแล้ว เพราะได้รับความร่วมมือ
จากรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลจอมพล ป. ซึ่งหมายถึงชัยชนะขั้นต้นของนายปรีดี ฯ ที่
สามารถดึงนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามให้เข้าร่วมมือได้ซึ่งแน่นอนที่บุคคลเหล่านั้นจะเป็นกำลัง
สำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองให้แก่ฝ่ายนายปรีดี ฯ แต่ก็ต้องยอมรับว่า นายปรีดี ฯ ได้
โอกาสอันเหมาะสมช่วยเอื้ออำนวยในการดำเนินงานตามแผนได้มากพอควร กล่าวคือ
ตั้งแต่ปลาย พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นต้นมา สถานการณ์สงครามมีแนวโน้มให้เห็นว่าญี่ปุ่นจะพ่าย
จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนส่วนใหญ่หันมาสนับสนุนนายปรีดี ฯ เนื่องจากขบวนการ

๒๑ สมุทรรุ สุกษะกะ, เรื่องเกิม หน้า ๓๒๓.

๒๒+ ปาย อึ้งภากรณ์, ดร. "ทหารชั่วคราว" ใน ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒
เรียบเรียงโดย ติเรก ชัยนาม. "เรื่องเกิม" หน้า ๒๓๘.

การเสรีไทยได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางและมีแผนการติดต่อคานาณีนุมาแต่แรก ก่อนที่
จอมพล ป. จะลงมือต่อต้าน เรื่องนี้สมาชิกสภาผู้แทนส่วนใหญ่ก็ทราบมานาน อีกทั้งยังเชื่อ
ว่างานของขบวนการเสรีไทยนี้จะ เป็นวิธีทางเดียวที่จะช่วยให้ชาติรอดพ้นจากการ เป็นประเทศ
ผู้แพ้สงครามได้^{๒๓} ประกอบกับนายปรีดี ฯ ได้รับความร่วมมือจากหลวงอดุลฯ อย่างใกล้ชิด
มากขึ้น จึงได้ขอรองให้ช่วยผ่อนคลายนโยบายตึงเครียดทางการเมืองลงได้ โดยขอให้ส่ง
ตำรวจลับซึ่งเคยสะกดรอยนักการเมือง (ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล) ให้เลิกเสีย ทำให้สมาชิก
สภาผู้แทน ประเภทที่ ๑ คลายกังวล ส่วนการแสวงหาความร่วมมือเพื่อสนับสนุนในสภา
นายปรีดี ฯ ได้อาศัย คร. ทองเปลว ชลภูมิ ให้ความร่วมมือรับหน้าที่เกลี้ยกล่อมสมาชิก
สภาผู้แทนให้เข้าเป็นพรรคพวกเพิ่มขึ้น การทำงานของ คร.ทองเปลว ฯ ครั้งนี้ได้ล่วงรู้
ถึงจอมพล ป. จึงถูกสั่งย้ายจากตำแหน่งเลขาธิการรัฐสภา ให้ไปประจำกรมประสานงานสัม-
พันธมิตร เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่การโยกย้าย คร.ทองเปลว ฯ ครั้งนั้น
ก็ไม่ทำให้กระทบกระเทือนงานหาเสียงสนับสนุนของนายปรีดี ฯ เพราะยังมีผู้อื่นทำหน้าที่
แทนอีกหลายคน อาทิ นายเตียง กิริรัชต์ นายจำลอง กวเรือง นายถวิล อุด
และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์^{๒๔}

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตุว่าขณะที่นายปรีดี ฯ ประสบความสำเร็จในการ
แสวงหาความร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ ๑ ได้มากขึ้น แต่ในทางกลับกันจอมพล
ป. ก็จะไม่เสียดความนิยมทั้งในสภาและนอกสภาลงเป็นลำดับ โดยสังเกตได้จากการขัดแย้ง

^{๒๓} ไปรคณู อุกุณย์ กอวิธนา. เรื่องเกม ท้า ๑๒๗-๑๒๘.

^{๒๔} เรืองเดียวกัน หน้า ๑๑๑.

ระหว่างสภาผู้แทนกับรัฐบาลเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา เฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการดำเนินนโยบายเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติของจอมพล ป. และหลวงวิจิตรวาท- การ ซึ่งต้องการปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยมขึ้นในคนไทย นับว่าจะใช้เป็นนโยบายต่อต้าน ญี่ปุ่นทางวัฒนธรรม รัฐบาลจอมพล ป. ต้องการให้โคผดคามแผนนี้อย่างจริงจังจึงเสนอร่าง พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยมีเหตุผลว่า เพื่อยกฐานะสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเป็นทบวงการ เมือง มีสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นและให้มีการลงโทษทั้งจำทั้งปรับ (จำคุกไม่เกิน ๑ เดือน) สภารับหลักการแต่ให้เพิ่มข้อความในร่างแก้ไขว่า "จำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ ภายหลังที่ไต่คดีเดือนแล้ว" แต่รัฐบาลจอมพล ป. ได้ส่งร่างที่สภาผู้แทนราษฎรแก้ไขนั้นกลับ สู่สภาพิจารณาใหม่เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ พร้อมกับยืนยันว่า การที่ไต่เดือน กอนลงโทษนั้นไม่ไต่คดี ขอให้สภาผู้แทนพิจารณาให้รอบคอบใหม่อีก สภาผู้แทนจึงต้องยอม ความร่างเดิมที่รัฐบาลเสนอ^{๒๕} แสดงว่าฐานะของรัฐบาลจอมพล ป. ในช่วงนี้ยังมั่นคงพอ ควร สภาผู้แทนซึ่งเคยสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. มาแต่แรก แม้จะไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล แต่ก็ยังสงวนท่าทีไม่กล้าหักหาญเอาแก่รัฐบาลมากนัก

สำหรับจอมพล ป. ได้ทราบดีว่า ทั้งตนเองและรัฐบาลเสียความนิยมในสภาผู้แทน ไปเป็นอันมาก เนื่องมาจากนโยบายทางวัฒนธรรมซึ่งแน่นอนเสียงเหล่านั้นจะต้องเป็นประ- โยชน์แก่ฝ่ายนายปรีดี ฯ ฉะนั้นจึงเห็นสมควรหยุ่งเสียงเพื่อกู้หาที่ฝ่ายตรงข้ามด้วยการขอลา ออกจากตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่เมื่อกรมโฆษณาการ (กรมประ- ชาสัมพันธ์) ประกาศการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. ก็เปลี่ยนใจไม่ยอม ลาออกโดยใช้อำนาจทางราชการบังคับให้เจ้าหน้าที่แก้ข่าวว่า เป็นความเข้าใจผิดและ เกิด การบกพร่องทางด้านหนังสือราชการที่ไม่สอบสวนให้เรียบร้อย จึงผิดพลาดขึ้น การหยั่งท่าที

^{๒๕} ไปรคยู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๕ (สามัญ) ครั้งที่ ๒๐ หน้า ๗๗๒ และครั้งที่ ๒๕ หน้า ๑๐๓๕.

ครั้งนั้น จอมพล ป. เกือบเสียตำแหน่งเพราะฝ่ายนายปรีดี ฯ ซึ่งร่วมเป็นคณะผู้สำเร็จ ฯ โดยมีพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาเป็นประธาน ไท่ยอมให้จอมพล ป. ลาออกได้ตามใบลาที่เสนอมาถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ^{๒๖} จอมพล ป. จึงทราบดีทันทีว่า บุคคลทั้งสอง (คณะผู้สำเร็จ ฯ) อาจจะทำให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของตนกระทบกระเทือนได้ในโอกาสข้างหน้า จอมพล ป. จึงหาทางป้องกันกล่าวคือ

จอมพล ป. ไท่ให้อำนาจในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด ^{๒๗} ออกคำสั่งให้คณะผู้สำเร็จ ฯ คือ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและนายปรีดี ฯ ไปรายงานตัวต่อจอมพล ป. พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ไท่ไปรายงานตัวตามคำสั่งนั้น แต่นายปรีดี ฯ ไม่ยอมปฏิบัติ โดยอ้างว่าอยู่ในฐานะและตำแหน่งที่สูงกว่า ในที่สุดจอมพล ป. จึงยอมถอนคำสั่งภายหลังที่บุคคลในคณะรัฐบาลแนะนำขอรองให้ระงับคำสั่งนั้นเสีย ^{๒๘}

ต่อมาจอมพล ป. ก็ได้ใช้วิธีการนอกแบบเป็นเครื่องมือทางการเมือง ทำการหยั่งหาดีและความเข้มแข็งฝ่ายนายปรีดี ฯ ด้วยการไม่ยอมลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายทวี บุณยเกตุ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรและนายควง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานสภา ฯ ทั้ง ๆ ที่สภาผู้แทนได้ลงมติเลือกบุคคลทั้งสองให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

^{๒๖} ปรีดี พนมยงค์, เรื่องเดิม หน้า ๖๖-๖๗.

^{๒๗} "ประกาศกำหนดอำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด พ.ศ. ๒๔๘๘" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๘ ตอนที่ (๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๘) หน้า ๑๖๕๑.

^{๒๘} ปรีดี พนมยงค์, เรื่องเดิม หน้า ๖๖-๖๗.

ถูกตองตามระเบียบ เป็นเหตุให้สภาผู้แทนต้องเลือกบุคคลเข้ารับตำแหน่งทั้งสองใหม่อีก
 โด่แกพลเรือตรี กระแส ประวาทะนาวิน เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และนายควง
 เป็นรองประธานสภา คราวนี้จอมพล ป. ถัดนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
 เพียงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น โดยอ้างว่าไม่สามารถจะรับสนองพระบรม
 ราชโองการแต่งตั้งตำแหน่งรองประธานสภาได้ ในที่สุดสภาผู้แทนจึงต้องเลือกบุคคลเข้า
 ดำรงตำแหน่งรองประธานสภา ใหม่เป็นครั้งที่ ๓ โด่แก พล.ต.ประจวบ มหาพิลลภ ประจวบ
 ปัจฉนิก คราวนี้จอมพล ป. จึงรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นที่ตั้งเรียบร้อย ๒๘

จากการลงเชิงทางการเมืองของจอมพล ป. ด้วยวิธีการนอกเหนือเจตนารมณ์
 ของรัฐธรรมนูญเป็นผลสำเร็จมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าฝ่ายนายปรีดีฯ แม้จะสะสมพลัง
 ทางการเมืองไว้ได้ค่อนข้างมากและเข้มแข็งในสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่ก็ไม่มีกรรมวิธี
 ใดจะบังคับจอมพล ป. ให้อยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญได้ ฝ่ายนายปรีดีฯ ยังคงต้องยอมให้
 จอมพล ป. เล่นเกมส์การเมืองนอกแบบอยู่ต่อไป การที่บุคคลฝ่ายนายปรีดีฯ พลาดตำแหน่ง
 ทั้งสองครั้งนี้ เป็นการพลาดโอกาสทางการเมืองของฝ่ายนายปรีดีฯ ไปอย่างน่าเสียดาย
 อีกทั้งยังเป็นการเตือนฝ่ายนายปรีดีฯ ให้รับรู้ว่า ความเข้มแข็งในสภาแต่เพียงอย่างเดียวนั้น
 อาจจะไม่เป็นการเพียงพอสำหรับการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองขณะนั้น ทั้งนี้เพราะจอมพล
 ป. ได้เปรียบฝ่ายพลเรือนที่อาศัยอิทธิพลทางทหารและตำรวจสนับสนุนอย่างได้ผลเสมอมา

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายนายปรีดีฯ ก็ไม่ประสงค์จะใช้กำลังยึดอำนาจจากรัฐบาล
 จอมพล ป. เพื่อประโยชน์ตามแผนกู้ชาติดังกล่าว เพราะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย

และกระทำไต่ถาม แม้วฝ่ายนายปรีดี ฯ จะได้เคยติดต่อหาทาม พล.ท. หลวงสินาคโฆธา
รักษ์ และโดยเฉพะ พล.ร.ท. หลวงสินธุ์สงครามชัย เขามาเป็นพรรคพวกได้ซึ่งเท่ากับ
ฝ่ายนายปรีดี ฯ ได้รับความร่วมมือแล้วบางส่วนจากกองทัพเรือ แต่ฝ่ายนายปรีดี ฯ ก็ต้อง
การใช้วิธีการอื่น ๆ ที่ไม่ต้องเสียมากนัก ฉะนั้นจึงได้เลือกใช้แผนโค่นล้มรัฐบาลจอมพล
ป. พิบูลย์วิฑูรย์ตามหลักการแห่งรัฐธรรมนูญ แม้จะไม่มีหลักประกันว่าจอมพล ป.
จะยอมลาออกเพื่อแพ้โหวตสำคัญในสภาหรือจะยุบสภา แต่แผนนี้ก็มิเสียหาย ฝ่ายนาย
ปรีดี ฯ จึงยึดแนวทางรัฐธรรมนูญดำเนินการลงใจจอมพล ป. เพื่อรอโอกาส ^{๓๐}

ครั้นถึงวาระ เปิดสมัยประชุมสามัญครั้งต่อไปเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗
จึงมีการเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภา ฯ ชุดใหม่ ฝ่ายนายปรีดี ฯ
ซึ่งเข้มแข็งในสภาอยู่แล้วได้เลือกพระยามานรราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา) เป็น
ประธานสภา ฯ และนายควง ฯ เป็นรองประธานสภา ฯ ได้เป็นผลสำเร็จ ^{๓๑} แสดง
ว่าฝ่ายนายปรีดี ฯ เริ่มจะมีโอกาสทางการเมืองมากขึ้น เป็นลำดับและแน่นอนจะต้องเข้ม
แข็งขึ้นซึ่งก็เป็นความเข้มแข็งอยู่ในหลักการ ส่วนความเข้มแข็งของฝ่ายจอมพล ป. เป็น
พลังอันแข็งแกร่งนอกแบบที่ไม่ชอบด้วยหลักการในระบอบประชาธิปไตย แต่ใช้ได้ผล (กับ
กลุ่มบุคคล) เท่าที่จอมพล ป. ปฏิบัติมาแล้ว

ในขณะที่การเมืองภายในกำลังชิงไหวชิงพริบกันอย่างหนักอยู่นั้น การสงคราม
ก็ได้ดำเนินมาจนใกล้ถึงจุดแตกหักตอนต้นมี พ.ศ. ๒๔๘๗ ทำให้จอมพล ป. ต้องรีบเร่ง

^{๓๐} อุกฤษณ์ กอวิฑูรย์, เรื่องเดิม หน้า ๑๑๑.

^{๓๑} วิเทศกรณีย์, (นามแฝง), ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตย, พระนคร:
โรงพิมพ์เจริญธรรม, พ.ศ. ๒๕๑๑, หน้า ๑๖๕.

ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อตีกระหนาบหลังฝ่ายญี่ปุ่น โดยจะใช้ทองที่เซตจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นฐานทัพ ตามแผนที่คาดคิดไว้นี้จะต้องดำเนินการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ พร้อมกับเนื่อกำหนดจะใช้ทองที่เซตจังหวัดสระบุรี เป็นเขตป้องกันกองทัพฝ่ายญี่ปุ่นเข้าที่ทางคานหลังของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจะกำหนดให้สระบุรีเป็นที่ปลดกทหารจึงต้องวางแผนให้เป็นที่สร้างพุทธบุริมถลิ่ง เป็นเรื่องของพระศาสนา ^{๓๒} เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปสมเหตุผลและดำเนินการก่อสร้าง (ฐานทัพ) อย่างรีบเร่ง รัฐบาลจึงเกณฑ์ประชาชนไปทำงานที่เพชรบูรณ์ ^{๓๓} สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนถึงกับเจ็บป่วย เพราะความเจ็บไข้ชุกชุม ประชาชนที่ถูกเกณฑ์ไปทำงานล้มตายเป็นอันมาก รัฐบาลและโดยเฉพาะจอมพล ป. ถูกคำหิติดีเสียทั่วไป ^{๓๔} ประกอบกับจอมพล ป. คิดจะดำเนินนโยบายทำไทยให้เป็นมหาอำนาจ ด้วยการเรียกร้องคืนแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสกลับคืนมา นอกจากนั้น จอมพล ป. ยังได้พยายามเสริมสร้างเอกลักษณ์ "ความเป็นไทย" และ ความเป็นอารยชนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนด้วยการประกาศใช้รัฐนิยมหลายต่อหลายฉบับ โดยเฉพาะเกี่ยวกับวัฒนธรรมมีผลบังคับให้ราษฎรชายหญิงต้องสวมหมวกไปในที่สาธารณะ ห้ามกินหมาก แพ้ที่เป็นที่อยู่อาศัยตามแม่น้ำลำคลองก็ต้องให้ยกขึ้นบก อ้างว่าประเทศที่เจริญแล้วไม่อยู่แพเพราะไม่มีสวม ส่วนเรื่องคำครองชีพก็แพงขึ้นหลายเท่าตัวเมื่อเทียบกับก่อนสงคราม เครื่องอุปโภคบริโภคอัตรัดขาดแคลน ผู้แทนราษฎรทั้งประเทศ

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๑๕-๗๑๖.

^{๓๓} ไปรษณู "พระราชบัญญัติสภาการสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๗" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๘๖ ตอนที่ ๘ (๑๑ มกราคม ๒๔๘๗) หน้า ๖๑.

^{๓๔} วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๗๑๕-๗๑๖.

หนึ่งและประเภทสองมีความไม่พอใจมากขึ้น ^{๓๕} ซึ่งแน่นอนที่ฝ่ายนายปรีดี ๆ จะได้ใช้
โอกาสทางการเมืองช่วงนั้นแสวงหาความนิยมจากประชาชนและสมาชิกสภาได้ง่ายขึ้น

สำหรับรัฐบาลจอมพล ป. ที่ได้ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ไปบ้างแล้ว โดย
อาศัยอำนาจตามพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์และพระราช
กำหนดจัดสร้างพุทธบรมสถล ^{๓๖} ซึ่งรัฐบาลประกาศใช้ในสมัยปิดสภาระการประชุมสภา
ผู้แทน ฉะนั้นเมื่อถึงวาระเปิดสมัยประชุมสามัญเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗ รัฐบาล
จอมพล ป. จึงต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติโอนนิติพระราชกำหนดทั้งสองฉบับ ตามขอบังคับ
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ (ฉบับที่ ๒) มาตรา ๕๒ ^{๓๗} สู่สภาผู้
แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๐ และ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ การประชุมสภาผู้แทนในวันนั้น
สมาชิกก็รู้สึกก็เป็นพิเศษ ความเกรงกลัวรัฐบาลที่เคยมีมาแต่ก่อนก็หายไป สมาชิกปาก
กล้าหลายนายจึงได้เตรียมการโค่นล้มรัฐบาลมาก่อนเป็นอย่างดี ต่างก็โจมตีรัฐบาลอย่าง

^{๓๕} ปรีดี พนมยงค์, เรื่องเดิม หน้า ๖๕.

^{๓๖} พระราชกำหนดสองฉบับนี้ รัฐบาลจอมพล ป. ประกาศใช้ระหว่างปิดสมัย
ประชุมสภาผู้แทนราษฎร (๓๑ ธ.ค. ๘๖ - ๒๓ มิ.ย. ๘๗) เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ และ
วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗.

^{๓๗} มาตรา ๕๒. "ในเหตุฉุกเฉินซึ่งจะ เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันที่
มิได้ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับถึง เรณพระราชบัญญัติก็ได้
ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ท่านให้นำพระราชกำหนดนั้น เสนอต่อสภา
เพื่ออนุมัติ... คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ ท่านว่าให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ".

หนัก นับเป็นการรวมตัวอย่างเปิดเผยของกลุ่มนายปรีดี ฯ เป็นครั้งแรก ^{๓๘} เหตุผลในการคัดค้านรัฐบาลเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับคือ การที่รัฐบาลไม่สามารถให้ความกระจ่างในการดำเนินงานตามนโยบายที่วางไว้ ทั้ง ๆ ที่เป็นงานสำคัญกระทบกระเทือนด้วยกันหลายฝ่ายและใช้งบประมาณมาก ขณะเดียวกันสมาชิกฝ่ายนายปรีดี ฯ ยังได้หยิบยกเอาเรื่องรัฐบาลเกณฑ์แรงงานประชาชนไปทำงานโดยไม่ใส่ใจจนถึงกับมีคนเจ็บป่วยล้มตายเพราะความโหดงมงายที่เพชรบูรณ์ แม้ฝ่ายไป-ระ สมหาทรรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จะได้ชี้แจงว่าเป็นเรื่องดีมีรัฐบาลไม่อาจจะให้รายละเอียดแก่สภาฯ ได้ ๖

".... รัฐบาลจำต้องรีบปรับปรุงงานอย่างรีบด่วน จึงต้องออกพระราชกำหนดตั้งกล่าวก่อนที่สภาจะ เปิดประชุมเพื่อให้ทัน เหตุการณ์คับขัน จึงจำต้องยกฐานะ เพชรบูรณ์ต่อไป ทั้งนี้เป็นแต่เพียงชี้แจงคร่าว ๆ ถ้าจะชี้แจงรายละเอียดเรื่องเพชรบูรณ์ ทางรัฐบาลก็ขอเรียนว่า ชี้แจงมาก ๆ ไม่ได้ จึงขอสถิกไว้หนอยเท่านั้น..." ^{๓๙}

ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับของรัฐบาลจอมพล ป. ครั้นนี้ แม้ว่ารัฐบาลจะชี้แจงรายละเอียดให้มากอย่างไร ก็คงจะไม่ทำให้สถานการณ์ของรัฐบาลดีขึ้นได้ เพราะฝ่ายนายปรีดี ฯ ย่อมรู้ได้ที่ว่ารัฐบาลอยู่ในฐานะที่ชี้แจงรายละเอียดไม่ได้ จึงถือเป็นสาเหตุใจงอที่ได้แต่ฝ่ายเดียวอย่างได้เปรียบ

ฝ่ายก้านไถ้ใจมีรัฐบาลอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นผู้อภิปรายคนสุดท้ายสำหรับร่างพระราชบัญญัติอันติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาล

^{๓๘} วิเทศกรณีย์. เรื่องเดิม หน้า ๗๐๕.

^{๓๙} โปรดดู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัยที่

เพชรบูรณ์ ว่าการที่รัฐบาลอ้างกรณีฉุกเฉินในภาวะคับขันจึงต้องตราพระราชกำหนดใช้ไปก่อน แล้วนำมาเสนอต่อสภา ฯ เพื่อขออนุมัติภายหลัง อันที่จริงจอมพล ป. เชื่อมั่นว่าการตราพระราชกำหนดในระหว่างที่สมาชิกสภามิได้อยู่ในสมัยประชุมและนำเสนอต่อสภาเพื่อขออนุมัติภายหลังนั้น คงจะไม่เป็นสิ่งที่ยากแก่อย่างใด เนื่องจากจอมพล ป. เคยเสนอพระราชกำหนดต่อสภาหลายฉบับและได้รับอนุมัติด้วยดีตลอดมา แต่ในครั้งนี้นักไม่สมควรอนุมัติพระราชบัญญัตินี้ ด้วยมีปัญหา ๓ ประการคือ ประการแรกเกี่ยวกับมาตรา ๕๒ ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลตราพระราชกำหนดใช้ได้ ในกรณีเร่งด่วนฉุกเฉินเท่านั้น ประการที่สอง เหตุผลที่ว่าฉุกเฉินความจริงรัฐบาลประกาศใช้พระราชกำหนดก่อน เปิดสมัยประชุมไม่ถึงหนึ่งเดือน ประการที่สาม สาเหตุเรื่องนี้จะอพยพประชาชนไปเพชรบูรณ์ ให้ได้รับความลำบาก จึงเห็นว่รัฐบาลตราพระราชกำหนดขึ้นก่อนเพื่อเป็นการยุบม็คนักสภาว่า เมื่อรัฐบาลกระทำการหนึ่งการใดลงไปแล้วก็ถือว่า เป็นเรื่อง เล็กน้อยควรอนุมัติไปได้ ทั้งนี้ควรัฐบาลเกรงว่าหากเสนอเป็นพระราชบัญญัติแล้วก็จะมีเสียงคัดค้านมาก ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงตราพระราชกำหนดดังกล่าวขึ้นโดยไม่ขอความช่วยเหลือจากรัฐธรรมนูญ เมื่อนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อภิปรายจบลงแล้วก็ได้เสนอขอปิดการอภิปราย ที่ประชุมเห็นด้วยและลงคะแนนลับ ผลปรากฏว่าสภาผู้แทนไม่รับหลักการในร่างพระราชบัญญัติฉบับแรกด้วยคะแนน ๔๘ ต่อ ๓๖ เสียง ๘๐

ส่วนร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมถาวร ผู้แทนฝ่ายรัฐบาล พลตรีประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้เสนอในนามรัฐบาล ว่าเป็นโครงการที่มีมาก่อนเรื่องนครบาลเพชรบูรณ์ รัฐบาลได้ปรึกษารื้อกับคณะสงฆ์แล้วได้เห็นก็ด้วยจึงเห็นเป็นโอกาสที่ประชาชนและสมาชิกสภา ฯ จะได้ร่วมกันสร้างกุศลด้วยกันในฐานะที่เป็นชาวพุทธ ๘๑

๘๐ "เรื่องเดียวกัน".

๘๑ ไปรภคยู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

การที่รัฐบาลนำเอาเรื่องศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับแผนการนี้ อย่างน้อยก็อาจจะทำให้เกิดความหนักใจแก่สมาชิกสภาฝ่ายค้านอยู่บ้างไม่มากก็น้อย เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ การโจมตีรัฐบาลจอมพล ป. ของฝ่ายค้านจึงอยู่ในฐานะเก็บถ้อยคำลงไปมากไม่ค่อยรุนแรงเหมือนการโจมตีร่างกฎหมายฉบับแรก

ฝ่ายค้านกล่าวได้แต่เพียงว่าเป็นเรื่องความฟุ่มเฟือยในยามที่ประชาชนกำลังยากจน ขอให้รัฐบาลระงับไว้ชั่วคราวก่อน รอไว้เมื่อบ้านเมืองเริ่มร่อยแล้วจึงเห็นสมควรทางรัฐบาลก็มีได้ชี้แจงเหตุผลอย่างแจ่มแจ้งเหมือนเดิม คงย้ำแต่เพียงว่าการจัดสร้างพุทธบุริมมณฑลนี้ มิได้หวังผลอย่างอื่นเลยนอกจากจะให้เป็นที่คนคว่ำศึกษาพระศาสนาแก่ผู้สนใจทางธรรมทั้งภิกษุ สามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไปเท่านั้น ผู้อภิปรายคนสุดท้ายได้แก่นายทองอินทร์ ๑ อีกเช่นเคย เมื่ออภิปรายจบลงก็ได้ขอมติที่ประชุมสภาให้ยุติการอภิปรายที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วย ผลการลงคะแนนลับปรากฏว่าสภา ฯ ไม่รับหลักการในร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมมณฑลด้วยคะแนนเสียง ๔๓ ต่อ ๑๑ ๕๒

เมื่อพิจารณาการอภิปรายในร่างพระราชบัญญัติฉบับหลังนี้ ฝ่ายรัฐบาลก็อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเหมือนเดิม คือไม่สามารถชี้แจงความประสงค์ที่แท้จริงแก่สภา ฯ ได้ แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าสภา ฯ จะไม่ทราบเจตนาแท้จริงของรัฐบาล หากแต่เป็นโอกาสของฝ่ายนายปรีดี ฯ ที่จะเอาชนะรัฐบาลได้ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ถึงแม้โค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. ของฝ่ายนายปรีดี ฯ ที่กล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงดูเหมือนว่าฝ่ายค้านจะไม่ต้องการคำตอบจากฝ่ายรัฐบาลมากนัก แต่กลับเป็นฝ่ายเสนอให้ที่ประชุมลงมติยุติการอภิปราย ซึ่งทางที่ถูกที่ควรแล้วฝ่ายค้านไม่ว่าจะทำเช่นนั้น

การที่รัฐบาลจอมพล ป. แพ้โหวตเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนั้น จึงมีผลให้รัฐบาลไม่อาจจะดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์อีกต่อไปได้ ทั้งนี้เพราะพระราช

๕๒ เรื่องเดียวกัน .

กำหนดดังกล่าวจะต้องตกไปตามความในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า

"ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ท่านให้พระราชกำหนดนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้วพระราชกำหนดนั้นก็เป็พระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติไซ้ พระราชกำหนดนั้นก็เป็อันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็ไป ในระหว่างที่ไซ้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ ท่านว่าให้ทำเป็พระราชบัญญัติ"

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. แพ้วทในสภา ฯ แล้ว จึงมีปัญหว่าถ้ารัฐบาลถือเป็เรื่องที่มีนโยบายสำคัญก็เป็สิ่งธรรมดาสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สภา ฯ อาจจะไม่อนุมัติพระราชบัญญัติที่ เห็นว่า ไม่เหมาะสมซึ่งรัฐบาลเสนอสู่สภา ฯ ได้เสมอ แต่ถ้ารัฐบาลถือเป็นโยบายสำคัญอย่าง เช่น กรณีที่รัฐบาลจอมพล ป. เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าวแล้วแต่เสียในสภา ฯ รัฐบาลจึงมีทางเลือกตามหลักเกณฑ์ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดไว้เป็สองนัย คือ ยุบสภา ฯ หรือคณะรัฐบาลลาออก ในสถานการณ์ท่านองนี้เท่ากับรัฐบาลจอมพล ป. ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกสภา ฯ ซึ่งสมควรลาออกตามวิธีทางรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม จอมพล ป. ก็มีใ้คิดจิตใจที่จะลาออก ยังคงรีรอปรึกษาหารือกับคณะรัฐมนตรีเพื่อมองหาลู่ทางแก้ไขสถานการณ์อันเลวร้ายของรัฐบาลขณะนั้น รัฐมนตรีส่วนมากให้ความเห็นยืนยันว่า ตามมารยาทรัฐบาลควรลาออก แต่สภา ฯ อาจจะแนะนำคณะผู้สำเร็จ ฯ ให้แต่งตั้งกลับเข้าดำรงตำแหน่งใหม่ได้ จอมพล ป. จึงไ้ยื่นใบลาออก ต่อประธานคณะผู้สำเร็จ ฯ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ แต่ประธานคณะผู้สำเร็จ ฯ ไม่ยอมลงพระนามอนุมัติและไ้ไ้เฝ้าเรื่องนี้ปรึกษากับพระยามานรราชเสวี ประธานสภา ฯ เพื่อหาตัวบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประธานสภา ฯ จึงปรึกษารื้อกับสภา ฯ ในขั้นแรกเห็นสมควรให้นายทวี บุณยเกตุ รับหน้าทีนั้น แต่ก็เห็นว่าเป็ผู้มีนิสัยตรงเกินไปไม่เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองซึ่งกำลังสับสนที่ประชุมสภา ฯ จึงเลือกนายควง อภัยวงศ์ เป็นายกรัฐมนตรีเพราะขามบ้านเมือง

คัมขันธ์ ทั้งรัฐบาลญี่ปุ่นก็ระแวงไทยอยู่ด้วย จึงเห็นว่าเขายกวาง ๆ มีบุคคลที่เฝ้ามอง
 แต่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ไม่ทรงเห็นด้วย การเลือกนายกรัฐมนตรีจึงอดเวงอยู่หลายวัน
 ในที่สุดพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ทรงลาออกจากตำแหน่งเพราะเชื่อว่าเขายกวาง ๆ จะนำคณะ
 รัฐบาลไปไม่รอด เมื่อถึงเวลานั้นจอมพล ป. จะโคกกลับเข้ามาอีกซึ่งจะทำให้นายปรีดีฯ
 จะต้องพ้นจากตำแหน่งไป ขณะเดียวกันพระองค์ท่าน (พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ) จะได้อีก
 กลับเข้ามาอีก ^{๔๓} เมื่อประธานคณะผู้สำเร็จฯ ทรงลาออกจากตำแหน่งแล้ว สภาฯ
 จึงปรึกษาและลงมติแต่งตั้งนายปรีดีฯ เป็นผู้สำเร็จฯ แต่เพียงคนเดียวเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม
 พ.ศ. ๒๔๘๓ ^{๔๔} และในวันเดียวกันนั้นนายยกวาง ๆ ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี
 มนตรี ^{๔๕} โดยมีนายปรีดีฯ เป็นผู้สำเร็จฯ เป็นผู้แต่งตั้ง

ในระหว่างการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรืออดเวงอยู่หลายวันนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งระแวง
 จอมพล ป. อยู่แล้ว ได้ส่งทูตทหารบก ทูตทหารเรือเข้าพบนายปรีดีฯ ที่ทำเนียบทำราชการ
 เพื่อขอทราบทัศนะท่าทีของนายปรีดีฯ เกี่ยวกับการจัดตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ นายปรีดีฯ
 ให้ทัศนะว่า "ควรเป็นไปตามระบบรัฐธรรมนูญของไทย ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นถือว่าเป็นกิจการ
 ภายในของไทยเถิด คนไทยจึงจะเข้าใจว่าฝ่ายญี่ปุ่นไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย
 อันจะเป็นเกียรติคุณแก่ฝ่ายญี่ปุ่นเอง" ฝ่ายญี่ปุ่นก็มีท่าทีเห็นด้วยโดยโต้ตอบว่า "ถ้าเช่นนั้น

^{๔๓} ปรีดี พนมยงค์, เรื่องเดิม หน้า ๓๓.

^{๔๔} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๔๘๓ (สามัญ) วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

^{๔๕} "ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๖๑ ตอนที่ ๕๕ (๑ สิงหาคม ๒๔๘๓) หน้า ๓๓๑.

ก็ขอให้ นายปรีดี ฯ ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญของไทยเถิด ญี่ปุ่นจะไม่เก็บข้อ ขอให้
 คนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นต่อไปเถิด" พร้อมกับนั้นญี่ปุ่นยัง
 ได้ถามถึงบุคคลิกของนายควง ฯ ซึ่งนายปรีดี ฯ ตอบว่าเป็นคนนิสัยดี ราวเรียง คงจะรวม
 มือกับญี่ปุ่นได้ การแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างนายปรีดี ฯ กับฝ่ายญี่ปุ่นครั้งนี้เท่ากับเป็นการ
 ทำความตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการไว้แล้วชั้นหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความ
 เข้าใจดีต่อกัน ในอันจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายนายปรีดี ฯ ต่อไปซึ่งนายปรีดี ฯ ก็ยอมรับ
 ว่าเป็นทำนองนั้น ^{๘๖}

สำหรับฝ่ายจอมพล ป. ระหว่างวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ถึงวันที่ ๑
 สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ นับได้ว่าเป็นระยะเพื่อการรณรงค์ทางการเมืองของฝ่ายจอมพล
 ป. ที่จะรักษาตำแหน่งทางการเมืองไว้ให้ได้ การประชุม (รัฐบาลรักษาการ) กระทำ
 กันอย่างเคร่งเครียดในทำเนียบรัฐบาลเพื่อหาผู้ทางแก้ไขสถานการณ์ภายในคณะรัฐบาล
 คั้งที่ พล.ร.ต. สวรรค์บุทธิกิจ รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นบุคคลในคณะ
 รัฐบาลจอมพล ป. ได้มีบทเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ของรัฐบาลที่กำลังเผชิญอยู่ กับความพยาย-
 ยามโค่นล้มอำนาจรัฐบาลของฝ่ายนายปรีดี ฯ ภายหลังจากที่แพ้คดีในสภาผู้แทนไว้ว่า

"สถานการณ์ฝ่ายรัฐบาลภายหลังจากแพ้คดีในสภาและจอมพล ป. ยืนใบลาออก
 แล้ว จอมพล ป. ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นพิเศษ เพื่อพิจารณาวิกฤตการณ์ที่
 รัฐบาลกำลังเผชิญอยู่ซึ่งอาจจะทำให้รัฐบาลล้มครืนลงได้ รัฐมนตรีบางคนมาประชุมทำ
 เพราะเห็งกลับจากตำแหน่งต่างๆ ที่ประชุมทำการปรึกษาวไปในทำนองที่จะมองหาทาง
 ระวังไม่ให้ นายกรัฐมนตรีกับคณะรัฐบาลลาออกจากตำแหน่งจริง ๆ ซึ่งอันที่จริงน่าจะรู้ตัว
 ว่าระวังไม่ได้อยู่แน่แล้ว เพราะฝ่ายค้านของนายปรีดี ฯ ในสภามีกำลังเข้มแข็งมาก มีท่าน

^{๘๖} ไปรภุญ ปรีดี หนมยงค. เรื่อง เกียม ทนา ๘๒-๑๑๑.

ควงฯ เป็นคนสำคัญ back up โดยพลโทนาทามูระ แม่ทัพหน่วยจิ (กองทัพญี่ปุ่น
ในประเทศไทย) และจอมพล ป. ยอมแพ้วางมือแก่ไทยก็เมื่อได้รับคำสั่งของพลโทนาทามูระ
ยื่นคำขาดให้จอมพล ป. ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ที่ออกจริง ๆ ขณะที่ประชุมตอนบ่ายของ
วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗" การประชุมจึงยุติลงและคณะแม่ทัพอากาศก็เข้าไปหา
จอมพล ป. เพื่อเรียนชี้แจงให้ทราบว่าการกองทัพอากาศพร้อมเสนาที่จะปฏิบัติตาม แต่จอมพล
ป. ได้ตัดสินใจเดินทางไปลพบุรีในวันนั้น ^{๔๗}

การที่จอมพล ป. ไปตั้งมั่นอยู่ที่ลพบุรีพร้อมกับมีข่าวลือว่าจอมพล ป. จะใช้กำลัง
ทหารก่อความไม่สงบขึ้น เรื่องนี้นายควงฯ บันทึกไว้ว่า

"เหตุการณ์ในเวลานั้นก็ไม่สู้ก็จริง ๆ มีข่าวว่าอาจเกิดความไม่สงบขึ้นได้ตามที่
วิตกกัง ถึงแผนยุทธการเรือชั้นผู้ใหญ่ง เป็นมิตรกับผม แต่เราก็จะต้องป้องกันมิให้มีเหตุ
การร้ายแรงซึ่งจะเสียหายแก่บ้านเมือง ผมจึงไปปรึกษาหลวงอดุลย์ อดุลเดชจรัส อธิบดี
กรมตำรวจเวลานั้น เขามีความเห็นว่ ทางที่ดีผมควรจะไปเจรจากับหลวงพิบูลฯ เอง
ในค่ายลพบุรี ผมก็เห็นชอบด้วยและตกลงว่าจะไปคนเดียว แต่ขุนศรีศรากร ซึ่งเป็นผู้
บังคับการตำรวจสันติบาลอาสาพาทางไปด้วย..." การไปเจรจาครั้งแรกของนายควงฯ
ที่ลพบุรีจอมพล ป. ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี เหตุการณ์ก็เรียบร้อยไปไ้ระยะหนึ่ง แต่
ต่อมามีข่าวลือเกี่ยวกับเหตุร้ายทำนองนั้นจะเกิดขึ้นอีก นายควงฯ นายกรัฐมนตรีอยู่ใน
ฐานะต้องหมั่นใจทั้งที่เป็นเรื่องภายในและเรื่องฝ่ายญี่ปุ่นก็กระแวงจอมพล ป. ซึ่งยังดำรง
ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ความเดิม นายควงฯ ยอมรับว่า

"...คือถึงแม้ว่าผมได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลก็ แต่หลวงพิบูลฯ ยังดำรงตำแหน่ง
ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาทหารทั่วราชอาณาจักร และกองทัพญี่ปุ่นใน

^{๔๗} ทดลองสังวรภัยพิภพกิจ (สังวรภัย สุวรรณชีพ), พล.ร.ต. อนุสรณ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพ เมื่อ ๒๗ ธ.ค. ๒๕๑๖. พระนคร : อานานิพิมพ์, ๒๕๑๖. หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

ประเทศไทยไม่ไว้วางใจหลวงพิบูล ฯ ถ้าเราไม่แก้ไขเสียกองทัพไทยกับกองทัพญี่ปุ่นก็อาจ
จะตองปะทะกัน ผมจึงเห็นว่าเราจำเป็นต้องปลดหลวงพิบูล ฯ จากตำแหน่งผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุดเสีย แล้วผมกับขุนศรีศราก็เดินทางไปหาหลวงพิบูล ฯ ที่ค่ายทหารลพบุรี
อีกครั้งหนึ่ง บอกความจำเป็นที่ต้องขอให้ช่วยกันรักษาความปลอดภัยของบ้านเมือง เนื่องจาก
จากทหารญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจ คราวนี้หลวงพิบูล ฯ ไม่ค่อยพอใจ เมื่อเห็นว่าเราไม่อาจ
ตกลงยอมขอมกันได้ ผมก็สะกิดขุนศรีศรากรให้ลากลับ ตกค่ำวันนั้นเอง ผมก็ประกาศให้
หลวงพิบูล ฯ พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด" ๔๘ และยุบเลิกตำแหน่งนี้
ขณะเดียวกันรัฐบาลนายควง ฯ ได้แต่งตั้งพลเอกพจน์ พลโทโยนิน (พระยาพลพลพยุห
เสนา) ให้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ พลโทซิด มั่นคือป สีนาคโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพ
ใหญ่ ๔๙

ในคืนวันที่สั่งปลดจอมพล ป. ให้พ้นตำแหน่งนั้น นายปรีดี ฯ ผู้สำเร็จ ฯ ต้อง
ย้ายที่นอนไปพักอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการลับ ส่วนนายควง ฯ นายกรัฐมนตรี
ต้องไปนอนค้างอยู่ในกองทัพเรือ สำหรับแม่ทัพใหญ่ พล.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา ต้อง
นำรถพยาบาลไปรับ (ป่วยเนื่องจากโรคอัมพาต) มาค้างแรมที่กองทัพเรือด้วย ทำความ
ซุกซลักให้กับแม่ทัพใหญ่เป็นอันมาก ถึงกับออกปากบ่นว่า "บ๊ะ แม่ทัพใหญ่กลัวยั้งอะไร
กันนี้ไม่ได้สติจะตั้งอะไรเลย...." การที่นายควง ฯ ขอรองให้ พล.อ.พระยาพล ฯ
ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ครั้งนี้เพราะเชื่อว่าจะเป็นที่เคารพยำเกรงแก่ทหารทั่วไป อย่างน้อย

๔๘

พ.ศ. ๒๔๘๖ อภัยวงศ์. เรื่องเดิม หน้า ๘๐๓-๘๐๘.

๔๙

"ประกาศตั้งแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพใหญ่" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย

เล่มที่ ๖๑ ตอนที่ ๕๖ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๓) หน้า ๓๕๕.๑

จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เสถียรภาพรัฐบาลนายคองฯ มีแรงมากขึ้น ๕๐

จากการร่างซึ่งอำนาจทางการเมืองระหว่างสองฝ่าย จนกระทั่งฝ่ายนายปรีดีฯ
 กำชัยชนะไว้ได้โดยสมบูรณ์และจอมพล ป. ก็ได้นำอำนาจไปตั้งกองทหารและตำแหน่งการ
 เมืองจนหมดสิ้นดังนี้ จึงนับได้ว่ารัฐบาลพลเรือโทหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ รัฐบาลช่วงนี้มีเวลาบริหารประเทศเพียง ๓ ปี (ก่อนรัฐ
 ประหาร ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐) มีผู้นำฝ่ายพลเรือโททั้งรัฐบาลโดยดำรงตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรี ๕ ท่าน คือ นายคอง อภัยวงศ์ (จัดตั้งรัฐบาลครั้งที่ ๑) นายทวี บุญยเกตุ
 หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นายคอง อภัยวงศ์ (ครั้งที่ ๒) นายปรีดี พนมยงค์ (จัดตั้ง
 รัฐบาล ๒ ครั้ง) และพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ (จัดตั้งรัฐบาล ๒ ครั้ง) รวมรัฐบาล
 ในช่วงนี้ ๘ คณะ งานสำคัญนอกเหนือจากหน้าที่ของรัฐบาลเกี่ยวกับการบริหารประเทศแล้ว
 ยังมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๘ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลงานของฝ่าย
 พลเรือโทที่ไถ่ขายให้ประชาธิปไตยของไทยได้พัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นอีก
 ก้าวหนึ่ง ภายหลังจากที่ได้ปกครองประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
 ๒๔๘๕ มาเป็นเวลา ๑๒ ปีเศษ กล่าวคือ

ตลอดเวลาที่ผ่านมาย่อมเป็นที่ตระหนักและยอมรับกันทั่วไปว่า รัฐธรรมนูญแห่ง
 ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ (ฉบับที่ ๒) แม้จะไถ่ขายให้บ้านเมืองมีประชาธิปไตยมาก
 กว่าก่อนที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองทั้งภายในและภายนอก
 ประเทศผันแปรไปภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทยมีการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือ
 โทขึ้นได้สำเร็จ นับเป็นความเจริญก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยของไทยอีกขั้นหนึ่ง เพื่อ
 เป็นการจรรโลงและวางรากฐานระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น รัฐบาล
 นายคองฯ (คณะแรก) จึงดำริที่จะให้มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ (ฉบับที่ ๒) เสียใหม่ตามวัตถุประสงค์นั้น นายควง ๑ และนายปรีที ๑ ในฐานะผู้สำเร็จ ๑ ไต่ปรีक्षाหาหรือร่วมกันด้วยความเห็นพ้องในอันที่จะ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่เดิม วัตถุประสงค์ในชั้นแรกกำหนดไว้อย่าง กว้าง ๆ ที่จะยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ และยกเลิกบทเฉพาะกาล ซึ่งเป็นเรื่องราวที่สร้างความขมขื่นหม่นหมองอย่างยิ่งให้แก่ประวัติศาสตร์การเมืองการ ปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย นอกจากจะสร้างความขมขื่นให้กับองค์พระ ประมุข สันเกล้า ๑ รัชกาลที่ ๗ แล้ว ยังมีบุคคลอื่น ๆ ที่เห็นว่าคณะราษฎรผูกขาด อำนาจการเมืองการปกครองโดยไม่ยอมให้อำนาจประชาธิปไตยที่แท้จริงแก่ประชาชน ความขมขื่นเหล่านั้นก็นำไปสู่ความเสียหายพระทัยและสละราชสมบัติของสันเกล้า ๑ รัชกาล ที่ ๗ และเป็นสาเหตุให้เกิดการกบฏขึ้นอีกหลายครั้ง ^{๕๑} การคำริเกี่ยวกับเรื่องนี้นับได้ ว่าเป็นความตั้งใจที่ดีของผู้นำฝ่ายพลเรือนด้วยการรับรัดค้ำเนินการด้วยเหตุผลและโอกาส ทางการเมืองที่เหมาะสมพอควร

ในลำดับเริ่มแรก รัฐบาลนายควง ๑ ได้นำเรื่องที่จะปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ เข้าปรึกษาหารือในสภาผู้แทนราษฎร (สมาชิกสภา ๑ ส่วนใหญ่เป็นผู้สนับสนุนรัฐบาล) เป็น ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ^{๕๒} แต่เนื่องจากภระหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องเร่งรีบคลี่คลายปัญหาภายในและพันธผูกพันระหว่างประเทศอันเนื่องมาจากการ สงครามที่เข้ามา รัฐบาลจำต้องรีบปฏิบัติโดยมิชักช้า ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้งานปรับ บังแก้ไขรัฐธรรมนูญจำต้องเสียเวลาและยืดเยื้อมาตลอดสมัยรัฐบาลนายควง ๑ (สมัยแรก)

^{๕๑} วิเทศกรณีย์ (นามแฝง). เหตุการณ์ทางการเมือง ๕๓ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : รวมการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๑๘. หน้า ๘๓๘.

^{๕๒} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๘ (สามัญ) วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘.

รัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ^{๕๓} จนถึงรัฐบาลหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ภาระหนักเกี่ยวกับข้อผูกพันการสงครามก็ยังมีได้อนคลายลงไปมากก็ อีกทั้งยังมีภาระหนักที่จะต้องแก้ไขปัญหาภายในกันอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป รัฐบาลหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ฯ จึงไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นพิจารณาได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับความผันผวนทางการเมืองภายใน รัฐบาลหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ฯ ได้พ้นจากตำแหน่งไปภายหลังจากที่รัฐบาลนี้ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘^{๕๔} (รัฐบาลนายควงฯ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามา (วันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ มีการเลือกตั้งทั่วไป) ใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ในครั้งนี้รัฐบาลนายควงฯ ได้เริ่มสนับสนุนให้มีการพิจารณากฎแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญอย่างจริงจังต่อไป การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนั้น กระทำโดยการเสนอผู้ทูลขอแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ จากกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทน ประเภทที่ ๒ ร่วมกับจำนวน ๖ นาย คือ

๑. พระยามานรราชเสวี
๒. พล.ท. หลวงเกรียงศักดิ์พิพิตร
๓. นายทองเย็น หลีละเมียร
๔. หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช
๕. นายยล สมนานนท์
๖. นายภิเรก จัณนาม^{๕๕}

^{๕๓} รัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ มีอายุอยู่ในตำแหน่งเพียง ๑๗ วัน ทั้งนี้เพราะเป็นรัฐบาลชั่วคราวที่จัดตั้งขึ้นบริหารประเทศเพื่อรอหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช กลับมาจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ตามนโยบายแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศภายหลังสงครามสงบ.

^{๕๔} "ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๒๒ ตอนที่ ๖๐ (๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๘) หน้า ๖๐๑.

^{๕๕} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๖ (สามัญ) ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘.

การเสนอยุติเป็นไปในรูปขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ ซึ่งวิธีการพิจารณา และการลงมติในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ นี้ จะต้องกระทำไปตามระเบียบการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติไว้ในฉบับที่ ๒ คือ มาตรา ๒๓^{๕๖} หลักการที่ผู้ประกอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ มีร่างที่เป็นกรแก้ไขผิดแผกไปจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ คือ

- ๑. ยกเลิกสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒
- ๒. ยกเลิกบทบัญญัติที่ให้พระบรมวงศานุวงศ์อยู่เหนือการเมือง ตามมาตรา ๑๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒

x ๓. ฝ่ายนิติบัญญัติ กำหนดให้มี ๒ สภา คือ พุทธสภา และสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๕ ฉบับที่ ๒ กำหนดให้มีสภาเดียว

- ๔. สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งมาโดยตรง
- ๕. พุทธสภา ประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตัวแทนของตนมาทำการเลือกตั้ง คือเป็นการเลือกตั้งสองชั้น ไม่มีการแต่งตั้งโดยประมุขของประเทศ ผู้สมัครจะต้องมีอายุ ไม่น้อยกว่า ๓๕ ปี (ต่อมาเมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติแล้ว ให้แก่เป็นอายุ ๔๐ ปี ตามมาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๕)

๕๖ มาตรา ๒๓ "รัฐธรรมนูญนี้จะแก้ไขเพิ่มเติมได้แต่โดยเงื่อนไขต่อไปนี้

- ๑. ผู้ขอแก้ไขเพิ่มเติม ท่านว่าต้องมาจากคณะรัฐมนตรีทางหนึ่ง หรือมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งรวมกันมีจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดทางหนึ่ง
- ๒. เมื่อสมาชิกได้ลงมติครั้งหนึ่งแล้ว ท่านให้รอไว้หนึ่งเดือน เมื่อพ้นกำหนดแล้วให้นำขึ้นเสนอสภาเพื่อลงมติอีกครั้งหนึ่ง

๓. การออกเสียงลงคะแนน ท่านให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วย การแก้ไขเพิ่มเติมนี้ ไม่ต่ำกว่าสามในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมด

เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ท่านจึงให้ดำเนินต่อไปตามบทบัญญัติมาตรา ๓๘, ๓๙.

๖. คณะรัฐมนตรีนั้น พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง โดยประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานอาวุโสเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ (เฉพาะนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๖๖ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑) แต่บุคคลซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ โดยถือว่าเมื่อเป็นผู้ที่ได้รับการไว้วางใจจากสภานิติบัญญัติแล้ว ก็อาจได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้

๗. รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาอาวุโส จะเป็นข้าราชการประจำไม่ได้ ^{๕๗}

สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยให้เหตุผลว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งพระมหากษัตริย์พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมาจนกระทั่งบัดนี้เป็นเวลาถึง ๑๔ ปีเศษ เหตุการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมากและการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ยังความเจริญให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมากประการ บัดนี้รัฐสภาประชาชนชาวไทยต่างได้ทราบซึ่งถึงคุณประโยชน์ของการปกครองในระบอบนี้เป็นอย่างไร ทรรศนะข้อนี้จะเห็นได้จากการสมัครรับเลือกตั้งและการเลือกผู้แทนในสมัยหลัง ๆ นี้ ประชาชนได้มีความสนใจขึ้นเป็นลำดับ ฉะนั้นจึงควรได้มีการสังคายนารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๓๕ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของชาติในขณะนี้และเพื่อให้ระบอบการปกครองประชาธิปไตยได้เป็นไปโดยสมบูรณ์เยี่ยงอารยประเทศทั้งหลาย ^{๕๘} สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและมีการอภิปรายอย่างหนัก

^{๕๗} ไพโรจน์ วัฒนาม. คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๕๕. หน้า ๓๕-๓๖.

^{๕๘} ไพโรจน์ วัฒนาม. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๖/๒๕๕๑ (สามัญ) วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑.

Committee

แล้วลงมติรับหลักการด้วยคะแนนเสียงเกินกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของการประชุมวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ สภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งจำนวน ๑๕ นาย เพื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วนำเสนอต่อสภาฯ คณะกรรมการชุดนี้มีนายปรีดีฯ เป็นประธานและ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขานุการ ๕๕

อย่างไรก็ตามรัฐบาลนายควงฯ ก็เริ่มมีอุปสรรคทางรัฐสภาขึ้นอีกและในที่สุดแพ้โหวตในสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชน พ.ศ. ๒๔๘๕ ของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกพรรคสหชีพ รัฐบาลนายควงฯ จึงขอลาออกจากตำแหน่งและนายปรีดีฯ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ๖๐ นายปรีดีฯ จึงต้องขอลาออกจากประธานคณะกรรมการชุดนั้นโดยให้พระยามานรราชเสวีเป็นประธานและให้พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นกรรมการ ๖๑ คณะกรรมการได้นำร่างรัฐธรรมนูญที่พิจารณาเรียบร้อยแล้วเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เพื่อให้พิจารณาเป็นรายมาตรา การประชุมดำเนินไปอีกหลายครั้งจึงเรียบร้อย ที่ประชุมลงมติให้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ด้วยคะแนนเสียงเห็นด้วย ๑๖๕ คัดค้านเพียง ๑ เสียง และงดเว้นไม่

๕๕ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๕ (สามัญ) วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕.

๖๐ "ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี". ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๑๖ (๒๕ มีนาคม ๒๔๘๕) หน้า ๑๑๘.

๖๑ วิเทศกรณีย์. เรื่องเกม หน้า ๘๘๖-๘๘๗.

ออกเสียง ๒ ทาน ^{๒๒} รวมเวลาที่ใช้ในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข (ความจริงเท่ากับร่าง
รัฐธรรมนูญใหม่) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๑๔ ครั้ง จึงสำเร็จบริบูรณ์ ทาง
ราชการประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ สมัยรัฐบาลนายปรีดี ^{๒๓} *B. M. 2489,*

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๕ (ฉบับที่ ๓) แม้จะได้ผ่านการร่าง
และพิจารณาเป็นอย่างไร แต่ก็ยังมีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรก่อน
ลงมติให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ประกาศใช้เป็นกฎหมาย สมาชิกสภา ประเภทที่ ๑ และ
ประเภทที่ ๒ ก็มีประเด็นขัดแย้งกันในหลักการสำคัญ ๆ ที่มีความหมายต่อการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย โดยเฉพาะเกี่ยวกับข้อแตกต่างของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ซึ่งผู้เสนอได้แนบ
เข้าสู่สภา เพื่อประกอบการพิจารณา ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม สรุปไว้ คือ

๑. เกี่ยวกับบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ สมาชิกสภา ทั้งสองประเภท
เห็นควรให้ยกเลิก

๒. บทบัญญัติที่ให้พระบรมวงศานุวงศ์อยู่เหนือการเมือง สมาชิกสภา ทั้งสอง
ประเภทส่วนใหญ่เห็นควรให้ยกเลิก จึงไม่มีการอภิปรายกันมากนัก

× ๓. การที่ใหม่ ๒ สภา คือสภาสูงหรือพฤฒสภาและสภาล่างหรือสภาผู้แทนราษฎร
มีสมาชิกสภา ประเภทที่ ๑ หลายคนไม่เห็นด้วย เพราะประสงค์ที่จะให้มีสภาเดียว แต่
ด้วยการประนีประนอมต่อกันเรื่องจึงยุติลงด้วยการมี ๒ สภา

๔. เรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้อง เป็นสมาชิกที่ราษฎร เลือกโดยตรงทุกคน
เห็นชอบด้วย

^{๒๒} ไปรคฤ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๒/๒๕๕๕ (สามัญ) สมัย
ที่ ๒ (๒๕ เมษายน ๒๕๕๕).

^{๒๓} "ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๕" ราชกิจจานุ-
เบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๒๓ ตอนที่ ๓๐ (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕) หน้า ๓๐๘.

๕. สถานหรือพรรคสถานนั้น แม้ในหลักการที่เสนอจะกำหนดให้มีการ เลือกตั้งสอง
ชั้น แต่ก็ได้มีสมาชิกประเภทที่ ๑ ประสงค์จะให้คัดอำนาจสถานนอกเสียโดยให้มีอำนาจ
เพียงยับยั้งกฎหมายเท่านั้น ^{๖๔}

ในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการประชุมสภา เพื่อลงมติเกี่ยวกับอำนาจของพรรคสภา
ในการควบคุมคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรลงมติด้วยคะแนนเสียงเท่ากันถึง ๒ ครั้งและ
ได้เสียกัน ๑ ครั้ง คือการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ อภิปราย
เรื่องให้สภาอาวุโสมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน ที่ประชุมลงมติด้วยวิธีลงคะแนนลับ
ผลปรากฏว่าทั้งฝ่ายเห็นชอบด้วยและไม่เห็นชอบด้วยมีคะแนนเท่ากัน คือ ๕๗ คะแนน ประ
ธานสภา (พระยามานวราชเสวี) จึงออกเสียงชี้ขาดให้สภาอาวุโสควบคุมการบริหารราช-
การแผ่นดิน (มาตรา ๕๖) และอีกเรื่องหนึ่งคือ ตามมาตรา ๓๔ ของร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.
๒๔๘๕ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เท่านั้นมีสิทธิ เสนอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วาง
ใจรัฐบาลทั้งคณะหรือรายบุคคล สมาชิกสภา มีเสียงแตกออกเป็น ๒ กลุ่ม ทั้งที่เห็นด้วย
และไม่เห็นด้วย เมื่อลงมติปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายมีเสียงเท่ากัน ๕๕ เสียง ประธานสภา
จึงออกเสียงชี้ขาดให้สมาชิกพรรคสภา เสนอขอเปิดอภิปรายทั่วไปแก่รัฐบาล สำหรับในมาตรา
๖๕ ของร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๕ เกี่ยวกับการเข้าบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี
ชั้นเดิมกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบแต่เพียงสภาเดียว แต่เมื่อ
นำเข้าปรึกษาหารือในสภาผู้แทนราษฎร มีการถกเถียงกันมาก จากการลงมติด้วยวิธีลง
คะแนนลับ ปรากฏที่ประชุมสภา ให้สภาทั้งสองเป็นผู้ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรี
ก่อนเข้ารับตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน ^{๖๔} คือ ^{๖๕} คะแนน ^{๖๕} (มาตรา ๖๕)

^{๖๔} ไพโรจน์ ชัยนาม. เรื่องเดิม หน้า ๑๑.

^{๖๕} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๖/๒๔๘๕ (สามัญ) วันที่ ๑๘
เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

๖. เรื่องให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีนั้น ไม่มีการ
ถกเถียงกันมากนักเพราะสภาฯ เห็นความจำเป็น บางครั้งต้องอาศัยบุคคลภายนอกเข้า
รวมด้วย

๗. เรื่องข้าราชการประจำไม่ให้เข้ามาเป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร ไม่มีการอภิปราย ทุกคนเห็นชอบด้วย ^{๖๖}

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับ สมาชิกสภาทั้งสองประเภท บางท่านชี้แจงว่า
ไม่มีความประสงค์จะให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นอีกเลย นอกจากข้อที่ให้แก่ไชยก
เล็กทเฉพาะกาลและยกเล็กมาตรา ๑๑ ซึ่งให้พระบรมวงศานุวงศ์อยู่เหนือการเมืองเท่า
นั้น ส่วนสมาชิกประเภทที่ ๑ บางท่านก็ได้อภิปรายว่ามีความต้องการจะให้ยกเล็กทเฉพาะ
กาลเท่านั้น แต่การที่สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญใหม่เข้าสู่สภาเช่นนี้จึง
ดูประหนึ่งว่าจะ เป็นการผูกมัดสภาผู้แทนราษฎรมากเกินไป ^{๖๗}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งเสนอโดยผู้นำฝ่ายพลเรือน
ได้มีสาระที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ
กับฝ่ายบริหารหลายประการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ สภา
ผู้แทนราษฎรมีฐานะอำนาจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าฝ่ายบริหารและยังมีลักษณะการตรวจสอบอำนาจ
(Check and balance) ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา
ได้ดีกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ การแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง นับ
ว่าเป็นการถูกต้อง แต่เท่ากับเป็นการทำลายฐานอำนาจทางการเมืองการปกครองของนัก
การเมืองไทยที่เป็นข้าราชการซึ่งเข้ามาเป็นมหาหลายหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว

๖๖

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๑/๒๔๘๕ (สามัญ) วันที่ ๒๘
เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

๖๗

ไพโรจน์ ชัยนาม. เรื่องเดิม หน้า ๗๕.

เป็นอันมาก จนเป็นเหตุทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบมากมาย ^{๒๘} เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทหาร
 ผู้สนับสนุนจอมพล ป. ต่างไม่เห็นชอบด้วยกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕
 เพราะมีความเห็นว่า ^{๒๙}

"...รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๕ แม้จะเป็นรัฐธรรมนูญที่ทำประโยชน์ให้บ้านเมืองก็
 จริง แต่การดำเนินงานของรัฐบาลและการควบคุมราชการแผ่นดินของรัฐบาลเพื่อความ
 มุ่งหมายที่จะช่วยกันแก้ไขให้ดีขึ้น ตามวิถีทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นไม่ประสบผลดี
 แม่นักน้อย เป็นการผิดหวังของประชาชนทั้งประเทศและตรงกันข้ามกลับทำให้เห็นว่าการ
 แก้ไขทุกอย่าง เป็นเหตุทำให้ประเทศชาติทรุดโทรมลง เป็นลำดับ ถ้าจะปล่อยให้ เป็นไปตาม
 ยะถากรรมก็จะนำมาซึ่งความหายนะแก่ประเทศชาติอย่างไม่มีสุดสิ้น จนถึงกับจะไม่ดำรง
 อยู่ในวาระอันควรแก่ความเป็นไทยต่อไปอีกได้..."

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ แม้จะแสดงให้เห็น
 ถึงถึงความก้าวหน้าในระบอบประชาธิปไตยของไทยมากยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ถึงกระนั้นก็ไม่
 เป็นที่พอใจแก่บรรดาข้าราชการประจำ โดยเฉพาะกลุ่มทหารผู้สนับสนุนจอมพล ป. ซึ่ง
 ใฝ่ฝันแล้วว่า ใฝ่สูญเสียความนิยมในหมู่ประชาชนทั่วไปและตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนส่วน
 ใหญ่ไม่ให้การสนับสนุน ฉะนั้นฝ่ายจอมพล ป. จึงตกอยู่ในภาวะที่จะเอาชนะการแข่งขันทาง
 การเมืองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญแก่ฝ่ายนายปรีดีฯ ให้สำเร็จได้ยาก นับได้ว่าฝ่ายจอมพล ป.
 ดำเนินนโยบายทางการเมือง ระยะสงครามเป็นต้นมานั้น ไม่บังเกิดผลดีแก่รัฐบาลเลย

^{๒๘} ธียนันต์ สมุทวณิช และ เถียรบุรุษ คุรุรักษ์พิกษ์, กลไกรัฐสภา. กรุงเทพฯ:
 พิมพ์, พ.ศ. ๒๕๑๘ หน้า ๒-๕.

^{๒๙} เสถียร วิชยลักษณ์, ร.ต.ท. (รวบรวม) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๔๘๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวร, พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๑-๒ (คำปรารภ)